

7

Byuma, Israel ben Hayyim

שאלות ותשובות

המאור הגדול הגאון המפורסם

מזה"ר ישראל מברונא זי"ע"א

עם מבוא

ירושלים, תש"כ

דוקא בב' טהורות אבל בשתייהן טמאות איכא ס' /
 אע"ג דבסדין התחתון נמצא הכתם, וכתב האשירי
 דסדין התחתון אינו מתהפך, וקים להו דלעול' כוונו
 צד זו תחת זו וצד זו תחת זו מ"מ כיון דכלן עולין
 דרך חוץ מצד אחד על המטה, איכא למימר דילמא
 מן הראשונה דעלתה תחלה נפל כדאיתא בסוף
 המסכת (שם סא א) גבי ג' נשים ישינות במטה א'
 גאם ישראל מברונא :

76

העיד לפני בחו' א' שמהר"י וייל יצ"ו אמר לו
 שיטבול ביום כפור לקרי, להתפ' בטהרה.
 ותמהני שהרי ר"ת אסר בסוף גדה במרדכי. ועוד
 דאנן קי"ל (ברכות כב א) כרב אשי בכלאים וכו'
 (יוסי) [יהודה] בן בתירה בטבילת בעלי קרי לתת,
 וכן פסק רש"י בפ"ק דשבת (שבת י ב) גבי רב
 חסדא כהן הוה, ובמרדכי בסוף גדה דאף לתפלה
 כל השנה לא טבלינן, ואולי טעמא דידיה (מרי')
 משום דאמר' בסוף יומ' (פח א) ומייתי ליה בפ'
 כל כתבי (שבת קכא) דאפי' ר' יוסי בר יודא
 דאמר טבילה בזמנה לאו מצוה היא, מ"מ טבלינן
 ביום כפור להתפלל כל היום חוץ מן המנחה
 ולמעלה דשוב אין צריך, אע"ג דאינהו סברי כמ"ד
 (ברכות שם) בעי טבילה לדברי תורה, מ"מ כיון
 דנהיגינן לטבול ביום כפור (לזה מצמינו) [לשים
 עצמינו] כמלאכים ע"פ המדרש קבלנו עלינו מצוה
 לכן טבלינן ביום כפור לקרי דמנהג מבטל הלכה
 כדמוכה בכמה דוכתין בתלמוד. וכן פרש"י דאמנהג
 סמכינן ולא יהבינן מתנות לכהנים בפ"ק דשבת
 (שם). כ"ש דמנהג מבטל מנהגם כיון דבכל שנה
 נהגינן כבן בתירא, וביום כפור לא נהגינן כותיה
 שהרי מנהג לטבול לנקיות א"כ קבלנו עלינו חובה,
 ונהי נמי דלא מברכינן עליה היינו משום כיון
 דאיכא ס' בטבילת יום כפור אי קבלנו עלינו
 חובה או לא, אבל בלא ברכה טבלינן דאי לא טביל
 לבו נוקפו ולא מצי מתפלל, וכיון דהיום חייב בד'
 תפלות פשי' דטבלינן לקרי למאן דלבו נוקפו.
 כנ"ל ישראל מברונא :
 L

(1) ה"ח"ר אייזק לוי כשהיה בביתו לא קנה
 שיעור לנרות הנוכה, ושאלתיו למה,
 ואמר דמדליק עליה בגו ביתיה, וכשהיה בבית
 מהר"י מרפור"ס יצ"ו שמע שאמר למה"ר מאיר
 דירו"נ דלא ידליק בפני עצמו אלא ישתת'

בפריטי עם חבירו דאינו נשוי, דאיכא למיחש
 משום ברכה לבטלה כיון דמדליק עליה בביתו.
 ואני תמיהא לא ליכיון לצאת (א') עם אשתו,
 ואז חייב בהדלקה ובברכה, דהא קי"ל (ע'
 ר"ה כט א) עשרה עושי' מצוה א' וא' מברך
 לכלם, ואפי' הכי מעשים בכל יום שכל א' מברך
 על טלי' שלו בב"ה ואינו רוצה בברכת חבירו
 וכ"כ התוס' ואשירי בסוכה (לט א) גבי נטילת
 לולב דכל ברכות עובר לעשייתן וא"כ גבי לולב
 בעידנא דאגב' נפק ביה, ומתר' שמכוין שלא
 לצאת, ואפי' למ"ד (פסחים קיד ב) מצות לא
 בעי כוונה, מ"מ גבי כשמכוין שלא לצאת אינו
 יוצא, וה"ר אייזק השיב לי שצוה לאשתו להדליק
 עליו כדי להרויח מעותיו ולבטל הטורח ולא סגי
 לי בתשובתו :

ועוד נ"ל דילמא אתנסת, ועוד נר' מברכת התורה
 בחתונה ושמחת תורה כל לכבוד אינה
 לבטלה, וכן ברכת על נטיל' ידים בכל העומדים
 בסליחות :

(1א) שאל מהר"י מרפור"ק יצ"ו גר חנוכי'
 שנערב בנרות של חול אי בטלי או
 לא דשמא חשוב כדבר שיש בו מנין ואפי' באלף
 לא בטיל (ביצה ג ב). וכן הגיד לי הח"ר ליו"א
 מפסא"ו ותו לא מיד. והיה נר' דלא הוי דבר
 שבמנין אלא כגון ביצים וכה"ג, דלא רגילין
 למכור א' א' רק שנים או ג' או כה"ג, דצריך
 מנין, אבל כל מילי דרגילין למכור א' א' לא
 חשיב מנין, וראיה מבעלי חיים דדרכו למכור
 א' א', ומ"מ אי לאו טעמ' משום דבעלי חיים
 אינם בטלים הוה אמינא דבטלי, וצ"ע על עיקר
 השאלה אימתי אי כשחתכו לשיעור נרות קוד'
 שהדליקו הרי לא הוקדשו ולא חשיב אתקצאי
 למצוותו דכל חד וחד מצי למימר האי ליהוי לשמש
 דשרי ליהנות ממנו, ועוד כיון דהדלקה עושה
 מצוה (שבת כב ב) וכי לא הדליקה מצי לעשות
 בו כל צרכו שהרי אפי' הדליקו וכפחה שרי
 ליהנות בו כדמוכה באשירי פ' במ"מ, כאשר
 אבאר בה"י, ושמא לא דמי אדרבא כל דבר שנעשה
 מצותו אין מועלין בו, כדאיתא בפ' כל שעה
 (פסחים כב א) אלו ואלו מתערבים באמה ונמכרים
 לגננים ומועלין בהם וכתבו התו' דהיינו דוקא

מדרכנן ולא מדאו'.
 קדשים וכבר נתקדש
 הכא לא אתקצאי אלא
 וגם טרם שהודלק ז'
 קדשים דאין בו מו'
 בהדיא התו'. א"כ
 כשהודל' למצוותו ו
 באחרו' א

(1ב) ראובן אמר
 אותך
 גוי וקבל עליו בפני.
 דאין לחייבו כדאשכח
 לא יאמר לחברו שכן
 בחבירו גוי, אלמא ג'
 חבירו והא דדרשינן
 רשע כמותך, התם ו
 עברים ניצים ויאכ
 ללמדנו שאפי' לא ד
 למה הכית רעך אלו
 למה תרצה להכותו ו
 רעך אלא על כרחן
 תכהו בלא דין ומי
 דבוריה אלא א"כ ו
 מילתא דלגנותו או
 כדאמר' בפ' הזהב
 גוי ועבד דחייב בק'
 דיני העיר להטיל'
 בא"ז הקורא את חב
 קטטא אמר לו כן
 שיתחרט ויבקש מג
 כפרת בתחית המת'
 גם בזה אין חרם, וי'
 כי הכל לפי המביי'
 שקנטרו והכעיסו ע'
 א"ז בתשובה.

(1ג) שלמא רבא
 יצ"
 ולאח' הח"ר לעמלן
 להטיל עלי שריוח
 שלחתם אל הגאון

שאלות ותשובות מהרי"ל

לרבינו יעקב מולין זצ"ל

יוצא לאור על פי כתבי יד ודפוסים
עם שינויי נוסחאות, ציוני מקורות, הערות, מפתחות ומבוא

על ידי
הרב יצחק סץ

מפעל תורת חכמי אשכנז
מכון ירושלים • תש"מ

[תשובה]

והוא דהמתנה ז' ימים, אף כי הפליג בהם רמב"ם¹, בדרש' א) הר"ח² כת[ו] ב כן. ושמעתי מפי מורי³ ז"ל שיש נוהגין כן בארץ הדמים⁴ ואגפיה ולא היה חושבו למינות, אבל במדינות הללו אין שום אדם נוהג כן אלא כדברי רמב"ם.

והני דממתיגין מ' יום לזכר ופ' לנקבה כתב באגודה⁵ משום הא דע[רבי] פ[סחים] ב) הואיל והחזק מעיין פתוח, וביארתי דבר זה להר' חיים צרפתי מאוישפור"ק⁶, עיי"ש כי שמעתי שהוא בשכונתך.

אבל מה שכתבת בשם הקדוש הי"ד להתחיל ממחרת כשלא שמשה, זו פליאה בעיני, כי לא ראיתי רבותינו נוהגין כן, דאיכא למיחש משום סרך בתה⁷. וגם על זה כתבתי [והארכתי] ג) להר"ח הנ"ל⁸, ונלאיתי להאריך ולכפול.

סימן קמא (קנב)

[שאלה]

1. . . . .

7c וכן יורני מ"ו על טבילת קרי ביום כפור אחרי אשר נחלקו בו הגאונים², ומי שרגיל בכל השנה לטבול לקריו אם יטבול נמי ביום כפור. אם נאמר כאשר כתב מהר"ם³, "מי שרגיל לרחצו בשאר ימות השנה [שגם ביום הכפורים מותר לרחצו]⁴ וכו". ועוד מציגן למימר אפילו לפי האוסרי דווקא בימות החמימות אבל כשיש כל כך קרירות שבלי ספק צער גדול לטבול אפשר שבנדון זה לא אסרו.

ואגב גררא יורני מר על הא דאמר[י]⁵, "הרואה קרי ביי"כ ידאג [כל השנה כולה ואם עלתה לו שנה מובטח לו שהוא בן עולם הבא אמר רב נחמן בר יצחק תדע שכל העולם רעב והוא שבע]⁶ כו", אם נוכל לפרש דווקא ביום מדתלי טעמא שכל אדם רעב⁷ כו'. ונ"מ לפשפש במעשיו. L

(א) נדפוס: כדסר"ה, ותקנתיו ע"פ ג.נ. (ב) ע"פ ג.נ. (ג) ע"פ ג.נ.

- 7 עיין תה"ד סי' רמה. ועיין לקט יושר ח"ב עמוד 21-22.
  - 8 שו"ת מהרי"ל החדשות סי' צג, סעיף ב.
  - סימן קמא: פ. עמוד קפו; ב.מ. דף 155, ב באמצע סי' קעט. לתשובה זו וללקמן סי' רד רומז הב"י או"ח סי' תרטו ד"ה הרואה, עיין כנה"ג שם.
  - 1 הפתיחה לעיל סוף סי' קלו, ומשם העברתי השאלה.
  - 2 המוזכרים בטור או"ח סוף סי' תריג.
  - 3 הגהות מיימוני שביתת עשור פ"ג אות ו. שם כתוב רא"ם אבל בכ"י מהר"ם, עיין מהדורת הרב שבתי פרנקל. 4 השלמתי מהגמ"י.
  - 5 יומא פח, א. 6 השלמתי מהגמרא.
  - 7 נר' דהשואל הבין רעב שלא אוכלים (וזה רק רבו ולא היה פנאי להמתין כו", ע"ש. ושמועה זו שונה קצת משמועת מה"ר מיישטרלין.
- תשובה:
- 1 איסורי ביאה פ' יא ה' יד, לשונו הובא לעיל בשאלה.
  - 2 דרשות מהר"ח או"ח עמוד 89 (יש שם טעות סופר, עיין שו"ת מהרי"ל החדשות סי' צג סעיף ב' הערה 4), הובא בהגהות שערי דורא ה' גדה סי' ב ובלקט יושר ח"ב עמוד 22.
  - 3 מהר"ש, עיין טעם לדבר בדרשותיו סי' תעט, הובא בב"ח יו"ד סוף סי' קפג.
  - 4 אושטרייך אחר הגזירות בשנת קפ.
  - 5 פסחים סי' צו.
  - 6 שו"ת מהרי"ל החדשות סי' צג סעיף ג.

[תשובה]

76

וטבילת קרי ביום כפורים, יש להורות לפי מה שהוא אדם.⁸
ומה שהבאת דווקא ביום, שגית. והא דקאמר שכל העולם רעב, אישראל קאי דאסירי
בתשמיש⁹, עיין באשרי¹⁰ או בטור¹⁰.

סימן קמב (קנג)

[שאלה]

1. ....

ועל יין מזוג כמה שיעור מויגתו שהיא ראוי לברכה, אם נדמה לשיעור יין ששקט על
שמריו (או א) כמו שנתנו בו הרמב"ם² והרא"ש שיעור. ויש לתמוה שלא חלקו בין רך לחזק
כאשר חלקו בדי' כוסות³.

[תשובה]

ויין מזוג לענין ברכת בפה"ג, אע"ג דבעלמא פסק ר"ח⁴ טעם כעיקר דאורייתא מין בשאינו
מינו אפילו להקל מההיא⁵ דהעושה עיסה מן החטה ואורז כו' ואדם יוצא י"ח בפסח, וסוגיא
דרבוותא כוותיה, מ"מ לענין יין במים הוכיח ר"י ב) ספ"ק דחולין⁶ דחד בשית' בטל ולא ג)
חשיב טעמא, ולפענ"ד לענין ברכה נילף מיניה. ואי הוה פחות ד) ז' משית' על חד ניזול בתר
טעמא אי הוה יין שראוי לשתיה ע"י מזיגה גדולה כ"כ ושתו ליה אינשי במקום יין ע"י
מזיגה כי האי דלא נימא בטלה דעתו אצל כל אדם.

א) יוס (אולי ליל מים), ג. ודפוס קרימונה; אשר נתנו, פ. ב) ר"ח, אגור. עיין הערות.
ג) דלח השיב טעמא לענין ברכה, אגור. ונר' דט"ס היל', עיין דגריי מנ"ל המונח בהערות
נריש הסי' ונמקורות. ד) יותר נהד נשיתא (הכוונה שהיין יותר, עיין הערות), אגור.

ביום דבליה עדיין שבעים), כן משמע לקמן בס"י
רד דיש הוה אמינא כזו.
8 כ"כ לקמן סי' רד, ועיין דעת תורה או"ח סי'
תריג סעיף יא באור דבריו. ועיין עוד ספר מהרי"ל
ה' ליל יו"כ ודרשות מהר"ש סי' קפו וש"ת מהר"י
ברונא סי' מט.
9 כ"כ רש"י יומא פה, א, ועיין לקמן סי' רד.
10 איני יודע לשם מה ציין רבינו רא"ש וטור, אם
לענין לילה, כן משמע ברא"ש יומא פ"ח סי' כא,
אבל לא בטור או"ח סי' תריג ותרטו, ולקמן בס"י
רד לא ציין אותם.
סימן קמב: פ. עמוד תנה; ג. דף 14, ב; ב.מ.
דף 155, ב באמצע סי' קעט; אגור סי' רסט,
(והאגור כתב בשמו קצת לשון אחרת ואינו
מדוקדק, מג"א סי' רד ס"ק טז).
שאלה:
1 הפתיחה לעיל סוף סי' קלו, ומשם העברתי
השאלה.
2 אולי כוונתו לה' ברכות פ"ח ה"ט והרא"ש ב"ב

11

1. ....
ואם שכח לברך באכיל
לנר חנוכה כאשר כתב ד
סמ"ק³ [ש] אין א) צריך י

ומה שכתבת דמשמע ל
עוד, לא ידענא מאין דקד
אילנא כו', דאי לא בירו
משום כך דאותה שמחה
אראייה וכדרב יהודה⁵, ו

1. ....
ועל נר שבת אם נוהו
נר בשבת.

א) ע"פ פ. ב) 73
רכה סעיף ג.

סימן קמג: פ. עמוד ער; ב
סי' קעט.
שאלה:

- 1 הפתיחה לעיל סוף סי'
השאלה. 2 הובא בטו
3 כנראה שכוונתו לסי' קג

תשובה:
1 מתוך שאלת הח"ר מיישו
מוכח שלא היה כתוב כן
גם לא נמצא בסמ"ק בס"י ק
שיח כתוב "עוד כתב הרב
דבעל סמ"ק כתב שאם לא
בפעם הראשונה ששוב לא
מאן דנפק ביומי דניסן וו
דאפילו אם לא ברך בראש
לא שנא, עכ"ל", ומכאן מו
שכך כתוב בסמ"ק. גם מוזר
"אין נראה לו" כאילו מהו
היכן מצאנו שמהרי"ל יו
הסברה. דעת הסמ"ק באגור
רכה ומשם באחרונים ופלא

דמטמיני תרנגולים כל חדש ט', כך כתב בספר יראי². ועוד דילמא זכות גורם כדי שיספדו כראוי, כי כן בקש דוד המלך ע"ה³, ואי לאו טוב לי יום אחד בחצירי מאלף היה הקב"ה נעתר לו. א"נ חטאו גרם קודם זמנו, כ"ש לעת הזאת⁴ דיש נספה בלא משפט כיון שניתן רשות למשה⁵ כו', כי הוא עובדא דפ"ק דחגיגה⁶ [מרים] דמגדלי [שיער] נשי, דמאיא) טעמא חזרו' הרוחות' בעת היום דיהא בעולם מטעם דנאספי' בלא זמנם ומשוטטות בעולם עד בא קצם, כך כתבו דורשי רשומות⁷. ומכל צד לא קשיא מידי. וריב"ל⁸ לא קאמר אלא דכך היא המדה אבל אפשר להשתנות ע"י זכות ועבירה וכמה גווני.

ועוד איכא ליישב כמו שפירש הרוקח⁹ אהא דפי' הגאוני' דאומרים צדקתך משום פטירת משה רבינו ע"ה והקשה התו' ¹⁰ עליו דאותו יום כתב י"ג ספרי תורות, וכן מחשבון יריחו דלא מצי להיות פטירת משה רבינו ע"ה בשבת, ותירץ הרוקח¹¹, לא קשי' דכל אדם יש לו מזל למעלה בפרגוד וכל זמן שמקיים חי למטה, ואותו מזל שלמעלה מת בשבת וחשיב למטה כמת¹², והאריך על זה, ומיושב שפיר קושייתך¹³.

סימן רד (רלב)

ועוד אשר שאלת מאן דחזי ביומא רבא או בלילא¹, פשיטא דאין חילוק בין יממא ללילא, דרעב הוי פ"י רעב מתשמיש שכל העולם אסור בתשמיש המטה והוא שבע, ועיקר רעבון תשמיש בלילא הוי, ואי הוה בן עולם הבא השביעוהו מן שמים להנאתו, ואי לא נתקבל תעניתו² ג"כ השביעוהו במה שניתן להשביעו להודיע שאין תעניתו ותשובתו מקובלת. ודומה א) ללשון זה אבר קטן יש באדם משביעו רעב מרעיבו שבע, פרק לולב וערבה³ ובסנהדרין⁴.

76 ולענין הטבילה ביום הכפורי' מורים לו לפי [מה] ב) שהוא אדם⁴

ואשר שאלת יש לו לדאג ויפשפש בכל מעשיו ויחזור מעבירות שבידו ויסגף בעצמו במאי

א) דנוהסוף טעמא, ג.
א) וסנה, דפוס קרינוניה. ב) ע"פ ס"י קנ"א לעיל.

11 עיין תירוץ הרמ"ע המובא בשאלת יעבץ ס"י לג ד"ה ברם זכור, והשוהו ר' יעב"ץ לתירוץ של הרוקח כאן, ועיין תירוץ הקרבן נתנאל על הרא"ש פסחים פ"י ס"י יג אות כ. 12 עיין מה שתרצו הב"ח או"ח ס"י רצב ד"ה ומ"ש וכתב, והט"ז שם סק"ב. 13 עיין חידושי אגדה למהרש"א שבת קנו, א. סימן רד: לתשובה זו ולעיל ס"י קלו, ב סעיף י וס"י קמא רמז הב"י או"ח ס"י תרטו ד"ה הרואה, עיין כנה"ג שם. 1 השאלה כאן כשאלה לעיל בס"י קלו, ב סעיף י, ע"ש ובס"י קמא. 2 סוכה נב, ב. 3 קז, א. 4 כ"כ לעיל ס"י קמא, ע"ש בהערות.	2 לא מצאתי. ונראה דצ"ל ספר חסידים, והוא בס"י תתנה, וע"פ יש לתקן כאן מים חמין, במקום תרנגולים. 3 שבת ל, א, ועיין רש"י שם ד"ה אמות באחד בשבת דבקש כן כדי שיוכלו להתעסק בו ובהספדו. 4 אינו מבואר, ואולי כוונתו למלחמת בני חושים. 5 אינו מבחין בין צדיקים לרשעים, ב"ק ס, א. 6 ד, ב. 7 עיין שם ה, א. 8 ור' יהושע בן לוי, שבת קנו, א. 9 לא מצאתי, ועיין רוקח הגדול סוף ס"י נו, ואולי חסר שם. 10 בתוס' מנחות ל, א ד"ה מכאן, נמצא רק הקושיא מחשבון דיריחו, אבל באו"ח ח"ב ה' מוצאי שבת ס"י פט וברא"ש פסחים פ"י ס"י יג נמצאות שתי הקושיות.

Joseph Hayyim ben Elijah al-Hakam

13

פתחו שערים ויבא גוי צדיק שומר אמונים

זה השער לה' צדיקים יבואו בו

ספר

רב פעלים

חלק אורח חיים

וזאת המחברת, שאלות ותשובות, בענין הלכה, אשר העלה ואשר הביא מתניתא בידיה, יד הגדולה, יד הרמה, מורנו ומאורנו, האשל הגדול אשר ברמה, הרה"ג הגאון האדיר, יד ושם לו בכל מקצועות התורה, שר בית הזוהר, וארי במסתרים, סיני ועוקר הרים,

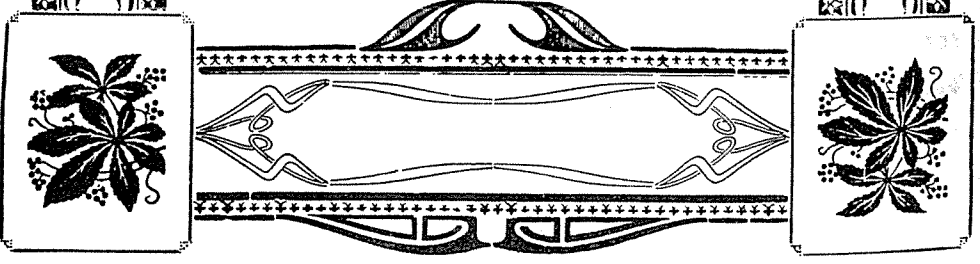
כמוהר"ר יוסף חיים זצוק"ל

נדפס

פעיה"ק ירושלים תובב"א
שנת תשנ"ד לפ"ק, בא סימן:
מרנא הגאון הגדול יוסף חיים דבבל זיע"א

יבואו בו
יד ושם לו בכל
מרנא הגאון הגדול יוסף חיים דבבל זיע"א

יד ושם לו בכל
מרנא הגאון הגדול יוסף חיים דבבל זיע"א

זאת מדין נתמעט העירוב, הנה אחר הסליחה רבה יש לתמוה על דבריו טובא, דאיך יתכן לומר כן, והלא דין זה דמערבין ביום הכיפורים למדו אותו כל הפוסקים מן ברייתא הנזכרת לעיל, מדברי בית הלל דאמרי לבית שמאי אי אתם מודים שמערבין לגדול ביום הכיפורים, ולפי דבריו דהעירוב של יום הכיפורים לא מהני אלא אם כן נעשה בשבת שקודם יום הכיפורים, דאז יש לומר הואיל וחל על השבת מועיל גם ליום הכיפורים, אם כן מאי מוכחי בית הלל מעירוב של יום הכיפורים, להא דמערבין לנזיר ביין ולישראל בתרומה, והא הכא שאני משום דחל על השבת הקודם, ובישראל בתרומה ליכא האי טעמא, דהא לא חזי תרומה לישראל בשום זמן, ועל כן מוכרח לומר בעירוב יום הכיפורים דמהני לגדול דאיירי אפילו במערב ערב יום הכיפורים, ולהכי שפיר הוכיחו מזה בית הלל לבית שמאי להא דמערבין לנזיר ביין ולישראל בתרומה, ועוד יש להתפלא על הגאון הנזכר, אמאי לא הקשה קושייתו על דין עירוב לנזיר ביין ולישראל בתרומה שהוא משנה ערוכה והלכה פסוקה בשלחן ערוך סימן שפ"ו, דהוה ליה להקשות איך מהני תרומה לישראל, והלא לא חזי ליה ולא שייך לומר שדעתו אצל פיתו והוי כדירתו שם, ואם לענין עירוב של יום הכיפורים עשה תיקון לערב בשבת שקודם יום הכיפורים, הנה לעירוב ישראל בתרומה מה יעשה תיקון, אי לא אמרינן האי טעמא משום דחזי לאחרני.

זאת תורת העולה, דמהני עירוב ביום הכיפורים משום טעם הנזכר לעיל דחזי לקטנים ויכולים הגדולים לספות להם בידים וכאמור לעיל, ולהכי יוכל לעשות עירוב גם בערב יום הכיפורים וזה ברור,

והי יתברך יאיר עינינו באור תורתו אמן כן יהי רצון.

שאלה סא

שאלה. אחד ירא שמים ראה קרי בליל כיפור ונצטער מאד על זה,

ועיקר דאגתו וצערו היה איך ישאר בטומאה ביום כיפור ויתפלל בלא טבילה, והוא דרכו אם יראה בשאר ימות השנה קרי יטבול בבוקר השכם אף על פי שיודמן זה בטבת ושבת דהקור גדול מאד, ועל כן אף על פי שידע שכתב מרן בשלחן ערוך שלא יטבול לקריו ביום הכיפורים לא היה יכול להיות נשאר בטומאתו כל היום עד הערב, וידע שאם היה נשאר בלא טבילה יהיה נעצב כל היום ויתפלל בעצבון ובלבול הדעת, ולכן נתאמץ לטבול באשמורת הבוקר, שירד וטבל טבילה אחת ותכף ומיד עלה מן המים, וסמך על זה כי הוא אין כוונתו לרחיצה של תענוג כי אם לטהרה בשביל התפילה, ואחר מעשה במוצאי כיפור עמד ושאל אם יש עליו איזה חטא בטבילה זו שטבל ביום הכיפורים.

גם עוד שאל השואל הנזכר על מה שאמרו רבותינו ז"ל שיהיה דואג כל השנה, ואם עלתה לו שנה אז הוי לסימנא טבא שיידע שהוא בן עולם הבא, אם זה איירי בכל ראייה של קרי אפילו אם היתה מסיבת אכילה או שישן פרקדן או מהרהור. גם רוצה לדעת אם עלתה לו שנה איך יהיה זה לסימן טוב להורות לו שהוא בן עולם הבא, מפני שכל העולם רעבים והוא היה שבע, וכי מן השמים מראים סימן על ידי איסור בהשחתת זרע, הנה זה רחוק מן השכל, ועל הכל יורינו ושכרו כפול מן השמים.

תשובה. הנה רבינו ובעל הלן והרא"ש כולם פסקו דמתרת לבעל קרי לט וכן מפורש גם כן בפני נראה דעת המאור הג הפרד"ס סימן קע"ט. כתב כיון דקיימא לן טבילה לא לתפילה ול אזלינן לחומרא שא הכיפורים, וכן פסק לטבול, ומרן ז"ל בו כסברת הרמב"ם והבי ביום הכיפורים, ולכן סמכינן, אף על גב לטבול הם רוב מנין, אם יבא אדם לשאול בשלחן ערוך דאין לו

והגאון מהר"י מב כתב, דמו אחד שיטבול לקריו להתפלל בטהרה, וה אסר, ועוד דאנן קיימ בעל קרי לתלמוד ר סיים וכתב דמצי הכיפורים, משום דא ולא מצי מתפלל, וכי תפילות, פשיטא דטו נוקפו, עד כאן דברו גיאת פסק דבעל קרי וכן כתב בספר המג הכיפורים, ועיין בתג על ידי הרב מהר"י ד בסימן קע"ד וסני והרב שלחן גבוה כתב, דמהו חיים סוף סימן ס"ט

ימות השנה יטבול גם כן ביום הכיפורים, ואנן נקטינן כדברי מרן ז"ל שקבלנו הוראותיו, אך אם קפץ וטבל נראה שאין קונסין אותו כיון שיש לו על מה שיסמוך עד כאן לשונו, ובספר קמח סולת הביא דברי השלחן גבוה הנזכר. על כן נראה דזה האיש בעל השאלה, אף על פי שעשה הפך דברי מרן ז"ל אין לו חטא בדבר זה, דיש לו רבים גדולים ועצומים לסמוך עליהם.

ועוד יש לצדד ולומר דלא עבר על דברי מרן ז"ל, כי מרן ז"ל אפשר שיודה במי שדרכו לטבול בכל ימות השנה לקריו ואפילו בזמן הקור הגדול שיוכל לטבול גם ביום הכיפורים, וכאשר הורה מהר"ש הלוי ז"ל, ומילתא דמסתברא היא. ועוד אפשר לומר דמרן ז"ל יודה במי שליבו נוקפו ואינו יכול להתפלל כראוי אלא בעצבון ובלבול הדעת שזה מותר לו לטבול ביום הכיפורים, וכאשר הסביר טעם זה הגאון מהר"י מברונא, ואמר אף על פי דרבינו תם אסר עם כל זה היכא דליבו נוקפו ואינו יכול להתפלל כראוי בלי טבילה דמותר לו לטבול, ואפשר דגם מרן ז"ל יודה. ולכן אדם זה שדרכו לטבול בכל ימות השנה לקריו בו ביום ואפילו בזמן הקור הגדול, וגם עוד שהיה ליבו נוקפו מאד ומבולבל הרבה בהיותו בלי טבילה וכנזכר בשאלה, לא עבר בטבילתו על דברי מרן ז"ל ודעמיה, דיש לומר בכהאי גוונא גם הרמב"ם ומרן ז"ל מודו דמותר לו לטבול.

והנה סברא שכתבתי לומר בכהאי גוונא גם מרן ז"ל יודה היא אמת, דהא מצינו למרן ז"ל עצמו שהתיר כיוצא בזה, והוא מה שכתב מרן ז"ל בסעיף ד, מי שהוא אסטניס ואין דעתו מיושבת עליו עד שיקנח פניו במים מותר, עד כאן. הרי משום ישוב דעתו התיר לקנח פניו במים,

תשובה. הנה רבינו יהודא ברצלוני ז"ל ובעל הלכות גדולות והרי"ף והרא"ש כולם פסקו להלכה כברייתא דמתרת לבעל קרי לטבול ביום הכיפורים, וכן מפורש גם כן בפסקי הרא"ש ז"ל, וכן נראה. דעת המאור הגדול רש"י ז"ל בספר הפרד"ס סימן קע"ט. אמנם הרמב"ם ז"ל כתב כיון דקיימא לן בעל קרי אין צריך טבילה לא לתפילה ולא לדברי תורה, להכי אזלינן לחומרא שאין לו לטבול ביום הכיפורים, וכן פסק רבינו תם דאסור לטבול. ומרן ז"ל בשולחנו הטהור פסק כסברת הרמב"ם ורבינו תם דאסור לטבול ביום הכיפורים, ולכן אנן דאתכא דמרן ז"ל סמכינן, אף על גב דחזינן דהמתירים לטבול הם רוב מנין ורוב בנין, עם כל זה אם יבא אדם לשאול נורה לו כסברת מרן בשלחן ערוך דאין לטבול ביום הכיפורים.

והגאון מהר"י מברונא ז"ל בסימן מ"ט כתב, דמהר"ל הורה לבחור אחד שיטבול לקריו ביום הכיפורים כדי להתפלל בטהרה, והקשה והלא רבינו תם אסר, ועוד דאנן קיימא לן כריב"ב בטבילת בעל קרי לתלמוד תורה וכו', וסוף דבר סיים וכתב דמצי לטבול לקריו ביום הכיפורים, משום דאי לא טביל ליבו נוקפו ולא מצי מתפלל, וכיון דהיום חייב בארבע תפילות, פשיטא דטבילי לקרי למאן דליבו נוקפו, עד כאן דברו. וכן רבינו יצחק בן גיאת פסק דבעל קרי טובל ביום הכיפורים, וכן כתב בספר המנהיג בסוף הלכות יום הכיפורים. ועיין בתשובות הגאונים הנדפס על ידי הרב מהר"י חזן ז"ל מה שכתב שם בסימן קע"ד וסימן קע"ו, עיין שם.

והרב שלחן גבוה סימן תרי"ג אות כ"ז כתב, דמהר"ש הלוי ז"ל אורח חיים סוף סימן ס"ט כתב, דאם רגיל בשאר

ממן כן
בליל
זה,
ישאר
בילה,
הקרי
מן זה
בן אף
שלא
יכול
הערב,
יהיה
לבלול
מורת
תכף
הוא
אם
עשה
עליו
ביום

מה
ג כל
ימנא
ים זה
היתה
ההור.
יהיה
עולם
היה
ל ידי
קמן
למן

16

ואם כן הוא הדין הכא, אם זה האיש דעתו מבולבלת מאד מחמת קריו אם ישאר בלי טבילה, יש לומר דיודה מרן להתיר הטבילה כסברת גדולי עולם הנזכרים לעיל דמותו לבעל קרי לטבול, ונידון דידן עדיף, דהא איכא רבוותא קמאי ובתראי דסברי שמותר כל אדם לטבול לקריו ביום הכיפורים.

ולכן מחמת כן נראה לי, אם יבוא השואל לשאול מאתנו ביום הכיפורים בכורך קודם תפילה אם יטבול לקריו, ואנחנו רואין שליבו נוקפו על דבר מניעתו מטבילה ודעתו מבולבלת מאד אם לא יטבול, דנתיר לו בשופי שיטבול, ורק בסתם אדם נורה לו כסברת מרן ז"ל בשלחן ערוך שלא יטבול. וראיתי במפתחות הספר של מהר"י מברונא ז"ל שכתוב שם וזה לשונו: ומהר"י סגל ז"ל בסימן קנ"ב כתב דיש להורות לשואל לפי מה שהוא אדם, וכן כתב עוד בסימן קל"ב עד כאן לשונו. הרי דגם הגאון מהר"י סגל ז"ל הוא תנא דמסייע לן בהוראה זו שכתבתי להורות לשואל לפי מה שהוא אדם, דרק בסתם בני אדם נורה להם כפסק מרן ז"ל בשלחן ערוך.

ואחרי כותבי כל הנזכר ראיתי בספר חמדת ימים בסוף פרק ד דיום הכיפורים שכתב וזה לשונו: ולענין טבילת בעל קרי כתב הרמב"ם, מי שראה קרי בזמן הזה ביום הכיפורים אם לא מקנתו וכו' ואסור לו לרחוץ כל גופו או לטבול, אמנם יש חולקים עליו וסוברים שטובל כדרכו, כדתניא כל חיבי טבילות טובלין כדרכן בין בתשעה באב בין ביום הכיפורים, והתם פליג רבי חנינא סגן הכהנים אתשעה באב אבל ביום הכיפורים לא פליג, והוא סברת בעל הלכות גדולות

והר"י ברצלוני ז"ל, ולכן נראה דאם הוא ירא אלהים ונוהג עצמו כמנהג הרמב"ם ז"ל שהשיב לראשי ישיבות שבבבל שמימיו לא ביטל אותה, ומאחר שמהגו של אדם זה כך ליבו נוקפו ולא מצי מתפלל כי ליבו כל עמו, כדאי הם הגדולים דמתירים לסמוך עליהם ולטבול הואיל ואינה רחיצה של תענוג ושל הנאה, ולגבי ידיה שנוהג עצמו כל הימים בטהרה ונקיות הוי ליה כהיו ידיו מלוכלים בטיט ובצואה דמותו לרחצן הואיל ולא קא מכוין להנאת רחיצה כי אם לטהר מלכלוך וטינוף. ועוד כיון דהתירו למי שהוא אסטניס שצריך לקנח פניו במים, שאין דעתו מיושבת עליו כל היום עד שיקנח שיוכל לקנח, הוא הדין לנידון דידן שאין דעתו מיושבת עליו כי מנהגו לטבול כל הימים דמותו וגדולה מזו אמרו, דהמקבל פני רבו עובר במים וכל שפן פני שכינה, וכן העידו לי שהרב מהר"י מברונא זלה"ה עשה מעשה. וכן הרב בנימין בכ"ר מתתיה ז"ל כתב בספרו גבי מה שכתב רבינו תם דקיימא לן דטבילה בזמן הזה אינה מצוה, חילק דהיינו היכא דאין בעלה בעיר, אבל אם בעלה בעיר שרי וכו', ואף על גב דביום הכיפורים אסורה בתשמיש ולא טבילה בזמנה איכא, מכל מקום כדי להתפלל האשה ביום הכיפורים בנקיון וטהרה יכולה לטבול ביום הכיפורים וחשוב לה בשביל מצוה, וכדי לעשות נחת רוח להן אין מוחזין בידם וכו'. הרי כדי לעשות נחת רוח להן התיר לטבול ביום הכיפורים כדי להתפלל בנקיות וטהרה, עד כאן לשון חמדת ימים. והוא נרגש בהוכחה הנזכרת לעיל שהוכחתי מדברי מרן בסעיף ד בהיתר קינוח פניו במים, כדי שדעתו תהיה מיושבת עליו.

אחר זמן ראיתי בפסיקתא בפרשת אחרי כפסוק כי ביום הזה יכפר עליכם

שפסק להתיר הטבילת וזה לשונו: וכך מי כיפורים טובל כדרכו עיין שם. ועיין למהר"י שנדפסו בסוף ספר הכי שציין על הפסיקתא על מה היתה החרדה

פעל השאלה השנית ראיתי להרב חי כלל קמ"ה אות ב שכו לי דאין הטעם מפני מן השמים, דאם כן אי לו סימן שהוא צדיק טומאה שאין למעלה דבאמת אינו לסימן שנה אף על גב של מוכח שהוא צדיק מוכח ברואה קרי, לי מעינויים אלו כגון ר ואם עלתה וכו', אי שלשה מיני קרי, אח דברים הבודקין את והשני כשאדם רשע שלימה אלא שלפן לקדושה, אזי המז בטומאת קרי, וכן נמ ללמוד בחכמת הקבל והשלישי צדיק גדול אזי המזיקין מקנאי וזהו הנס של כהן גדול הכיפורים ולזה צריך מי שראה בדרך דברים הנזכרים לעי לכאן ולא לכאן, ונ אלא הם מיירי מא שבעה דברים הנזכר קרי, ואם כן הוא שאין מניחים אות

שפסק להתיר הטבילה לבעל קרי, שכתב וזה לשונו: וכן מי שראה קרי בלילי כיפורים טובל כדרכו ובלבד שלא ישפוף עיין שם. ועיין למהרי"ש ז"ל בהגהות שלו שנדפסו בסוף ספר המגינים בסימן תרי"ג, שצייץ על הפסיקתא עיין שם, ולא ידעתי על מה היתה החרדה שלו על הספר וכו'.

ועל השאלה השנית ששאל השואל, הנה ראיתי להרב חיי אדם בנשמת אדם כלל קמ"ה אות ב שכתב וזה לשונו: נראה לי דאין הטעם מפני שמראין לו בזה סימן מן השמים, דאם כן איך שייך לומר שהראו לו סימן שהוא צדיק גמור על ידי דבר טומאה שאין למעלה הימנו, וגם אין לומר דבאמת אינו לסימן אלא כיון שעלתה לו שנה אף על גב שלא התענה בעינוי זה מוכח שהוא צדיק גמור, דאם כן למה דוקא ברואה קרי, לימא מי ששגג באחד מעינויים אלו כגון רחיצה או סיכה ידאג ואם עלתה וכו', אלא נראה לומר דיש שלשה מיני קרי, אחד הבא לסיבת שבעה דברים הבודקין את הזב כדאיתא במשנה, והשני כשאדם רשע ואינו שב בתשובה שלימה אלא שלפעמים מתקרב עצמו לקדושה, אזי המזיקין מטמאין אותו בטומאת קרי, וכן נמי מי שהוא אינו ראוי ללמוד בחכמת הקבלה מטמאין אותו וכו', והשלישי צדיק גדול כשמתגבר בקדושה אזי המזיקין מקנאין בו ומטמאין אותו, וזהו הנס של כהן גדול שלא ראה קרי ביום הכיפורים ולזה צריך נס גדול, והנה בודאי מי שראה בדרך הטבע מחמת שבעה דברים הנזכרים לעיל בזה אין סימן לא לכאן ולא לכאן, ובזה לא דברו חכמים, אלא הם מיירי מאדם שהיה נזהר מכל שבעה דברים הנזכרים ואף על פי כן ראה קרי, ואם כן הוא לאחד משני פנים, או שאין מניחים אותו להתקדש או מפני

שהוא צדיק גמור, ולכן ידאג כל השנה, שמא הוא רשע ונעלו בפניו דרכי תשובה ואין מניחין אותו להתקדש, ואם עלתה לו שנה מוכטח לו שהוא בן עולם הבא, דמסתמא הוא צדיק גמור אלא שקנאין פגעו בו, עד כאן לשונו. ויפה כתב בזה, דודאי מי שראה קרי בדרך טבע מחמת שבעה דברים שבודקין את הזב, אין בזה סימן לא לרע ולא לטוב.

והנה נודע, כי שבעה דברים הבודקין את הזב הנזכרים במשנה פרק ב דזבים משנה ב הם כך כלשון המשנה, בשבעה דברים בודקין את הזב עד שלא נזקק לזיבה, במאכל ובמשתה ובמשא ובקפיצה בחולי ובמראה ובהרהור, ופירש רבינו עובדיה ז"ל, במאכל אם אכל אכילה גסה, או אכל דברים המביאים לידי זיבה ואפילו כל שהן, כגון בשר שמן חלב גבינה וביצים ויין ישן וגריסין של פול ושחלין, ובמשתה בריבוי שתייה, ובמשא כובד שנושא, ובמראה ראה אשה אפילו שלא הרהר, ובהרהור אף על פי שלא ראה וכו', עיין שם.

ולך נא ראה מה שכתב הרב כתב סופר אורה חיים סימן ת"י, ומה שכתב בשם הרב ברכי יוסף, וגם מתשובת מהרי"ל ז"ל. ועוד עיין להרב אמרי אש חלק א סימן ט"ז, ומכל דברי הגאונים זכרונם לברכה הנזכרים לעיל נראה דאם יש לתלות באחד משבעה דברים שבודקין הזב אין בזה סימן להרע ולא להטיב, אך על כל פנים ידאג קצת ויעשה תיקון בצדקה ותענית ולימוד, ולכל אחד ימסרו לו סדר תיקון כפי מדרגתו וכפי יכולתו, כי מספק יש לו לחוש פן ואולי לא היה זה מסיבת שבעה דברים הנזכרים הגם כי על הרוב הוא מסיבת שבעה דברים ההם.

והנה קושיית הפרי חדש ז"ל שהקשה, איך יבשרוהו מן השמים שהוא צדיק באמצעות ענין רע כזה, תרצתי בסייעתא דשמיא כי האדם בהיותו צדיק מתקנאין בו המקטרגים, ורוצים פלוני וסיעתו לסבב לו מיתה או יסורין קשים על ידי קטרוגים, והוא אינו בגדר צדיק גמור שיש לו זכות גדול ורב שיספיק להחיותם לגמרי מעליו, ומן השמים יניחו אותם להתגרות בו בדבר זה של קרי, כי פלוני וסיעתו שמחים בזה הקרי כדוגמת השעיר שניתן לפלוני ביום הכיפורים כדי לשמור את ישראל אותו היום מן קטרוגים שלהם, וכן כאן אצל הצדיק מתפייסים פלוני וסיעתו בטומאת הקרי אשר גירו בו ועוזבים קטרוג המיתה והיסורין שרוצים לקטרג עליו וישתקו מזה, ועל דרך זה שמעתי מפרשים בשם הרב רבי ישראל בעל שם טוב ז"ל בפסוק יקר בעיני ה' המותה לחסידיו, שהוא מציל את חסידיו על ידי הגירוי של קרי שמגרים בהם החיצונים, וכדי להסביר לך דבר זה אעתיק לך מה שאמרו בירושלמי דתענית פרק ג הלכה ח, לוי בן סיסי באו גייסות לעירו, נטל ספר תורה ועלה לראש הגג אמר רבון העולמים אין בטלית חדא מלה מן הדין ספר תורה ייעלון להון ואין לא ייעלון להון, מיד אתבעון ולא אשתכחון, תלמידה עבד כן יבשת ידיה ואזלין לון, תלמיד תלמידה עבד כן לא יבשת ידיה ולא אזלין לון וכו' עיין שם, והנה במה שתראה בתלמידה דיבשת ידיה ואזלין לון בין תבין טעם התירוצ' הנזכר שתוצתי בסייעתא דשמיא, וה' יתברך ברחמיו יאיר עינינו באור תורתו אמן כן יהי רצון.

שאלה סב

שאלה על מה שכתב רמ"א ז"ל בשלחן ערוך סימן תר"ו, שצריך לומר

בפני עשרה שבקש ממנו מחילה ולא רצה למחול כדי שלא יחשדוהו וכו', ונסתפקנו אם אמר בפני עשר נשים אי מהני, יורינו וישרונו כפול מן השמים. **תשובה.** בהשקפה הראשונה אמרתי הסברא מחייבת דמהני בעשר נשים, דמידי הוא טעמא אלא בעבור פרסום הדבר, גם על ידי הנשים יתפרסם, ואדרבה נשים דברניות הן ויפרסמו הדבר יותר מאנשים, אך חזרתי ואמרתי דיש לומר להפך, יען כי פרסום זה בעינין ליה בין אנשים ועל ידי הנשים לא יתפרסם הדבר בין אנשים, כי הן דברניות בין הנשים מין כמינו ואין דרכם לדבר בין אנשים, ועוד יש לומר, מה שהצריכו אותו לומר בפני עשרה אנשים הוא כדי שייבוש בהודאתו שמודה שחטא לחבירו וביקש ממנו מחילה ועל ידי כן יהיה לו כפרה, ואפשר שלפני הנשים לא יהיה לו בושא כל כך בדבר זה, ולכך צריך שיאמר זה בפני אנשים שהם מסוג שלו וייבוש בפניהם יותר, שראיתי מקור דברי רמ"א ז"ל הנזכר הוא במרדכי דיומא שהביא זה ממדרש תנחומא וזה לשונו: ומה יעשה, אמר רבי שמעון יביא עשרה בני אדם ויעשה שורה אחת ויאמר להם קטטה היתה ביני ובין חבירי והלכתי לרצותו ולא קבל, והקדוש ברוך הוא רואה שהשפיל עצמו ומרחם עליו, שנאמר ישור על אנשים ויאמר חטאתי וישר וכו', נמצא הודאה זו תקנו לו חכמים כדי שיהיה לו השפלה בזה ותועיל לו לכפרה, ובודאי בפני אנשים שהם מסוג שלו יהיה לו השפלה יותר, ולהכי יש לומר דוקא אנשים ולא נשים. מיהו מגופיה דקרא דאמר ישור על אנשים אין ראייה, דיש לומר אורחא דמילתא נקיט דדרך להביא אנשים ולא נשים, אך מדברי המדרש דעשה טעם בשביל השפלה וכפרה

יש לדון דוקא אנש יותר, אך עדיין סנ בדבר זה, דיש לומר לומר בפני אנשים ז על נשים, אבל ספג אמר בפני עשרה נט חובה כדיעבד, או ז בזה וצריך לומר שמצינו כן באמת, על גב דאין כאן הזו דברים שבקדושה, בו נשים, וכמו שכ קצ"ט סעיף ז, ואם לכתחילה לא יצרך אם כבר אמר בפני **והנה** בדין מחלל בשלחן ער סעיף ה, דכתבו פרהסיא אלא אם ראייתו להרב פתו שנסתפק אם חלל פרהסיא, ולא פש **ועוד** אני אומר, ערוך אורח חיים חנוכה, דמדליקין משום פרסומי ניכ סעיף קטן י, דאם ז שבת, וטרם שיבו יתקדש היום, יבו מקום איכא פרסומ לבית הכנסת וכו', בשם מור וקציע פרסומי, ניסא צר מעשה, ורק אם ז ההדלקה אלא ידל

Sternbuch, Moses.

מועדים וזמנים

השלם

כולל

חידושים, ביאורים, הערות וליקוטים על כל מועדי וזמני השנה
ושיעורים ע"ס המסכתות: ר"ה, ביצה, יומא, סוכה

חלק ראשון

ראש השנה, ימים טובים, יוה"כ וסוכות

מאת

משה שטרנבוך

ניו ונכד לרבינו הגר"א זצ"ל

מחבר ספרי מועדים וזמנים וביאור להגדה של פסח

הוצאה שלישית

עם הגהות והוספות

פעיה"ק ירושלים חובב"א

שנת תשכ"ט לפ"ק

ובעיקר דברינו דשעיר המשתלח מכפר בלי תשובה היינו בלי קבלה להבא. אבל מ"מ התחרט ולכן לא מקרי עוד רשע, יש לתמוה מהסוגיא בזבחים (ו): "אמר רבא עולה דורון הוא, היכי דמי אי דליכא תשובה זבה רשעים זועבה, ואי דאיכא תשובה התניא עבר על עשה ושב אינו זז משם עד שמוחלין לו, אלא ש"מ דורון הוא" ע"ש, וקשה לוקמי בגוונא שמתחרט דלא מיקרי רשע אבל לא שב בתשובה, ובכה"ג העולה מכפר דליכא בזה כפרת תשובה, וא"ש כפרת עולה בכה"ג, ומגלן שדורון היא וצ"ג לכאורה.

ונראה ליישב דבאמת יש להקשות מגלן דאי לא עבד תשובה על מ"ע דמיקרי בזה זבה רשעים, והא לא מצינו דמיקרי רשע אלא בעובר על ל"ח אבל על מ"ע לא אמרינן שהוא רשע, וא"כ למה קרינן לה כאן בביטול מ"ע "זבה רשעים", רק נראה דלאותה עבירה שמביא קרבן עלה אי לא עבד תשובה מיקרי זבה רשעים אף שאינו אלא איסור עשה, וא"ש הסוגיא דזבחים שאפילו על איסור עשה אי מביא עלה קרבן בלי תשובה מיקרי זבה רשעים, ול"ק גמי מה שהקשינו לוקמי דכפרת הקרבן עולה מייירי כשהזר על מה שעבר ולא קיבל עליו להבא, דלאותה עבירה אם מבקש כפרה בשעה שאינו מקבל עליו להבא דינה כזבה רשעים תועבה, משא"כ בשעיר המשתלח שבא על כל עבירות דכל בית ישראל, אם אחד מתחרט אף שלא קיבל עליו תשובה כראוי כיון שנתחרט אינו רשע והקרבן מכפר עליו, וא"ש פסק הרמב"ם דשעיר המשתלח מכפר בלי תשובה היינו הקבלה להבא, אבל התחרט כדין ולא מיקרי רשע, וכפרת היום דיוה"כ היא בתשובה כדין דוקא, ודו"ק היטב כי הדברים מאירים בעוה"שית.

התשובה לצעוק ולהתחנן כמבואר ברמב"ם פ"ב דתשובה (הלכה ד) "מדרכי התשובה להיות השב צועק תמיד לפני השם בבכי ובתחנונים ועושה צדקה כפי כחו ומתרחק הרבה מן הדבר שחטא בו" וכו' ע"ש היטב, אבל אין בקשת סליחה מעיקר המצוה שיסודה חרטה אלעבר וקבלה אלהבא לבד, וכן מבואר בשע"ת לרבינו יונה (שער ד' י"ז) שביוה"כ חובה מיוחדת לתשובה דכתיב "הטהרו" ע"ש.

ונראה להכריח הדבר שכן משמע ברמב"ם ספ"ג דמעשה"ק שמביא "כיצד מתודה אומר חטאתי עויתי פשעתי ועשיתי כך וכך והזרתי בתשובה לפניך וזו כפרתי", ולא הביא דבעינן שיבקש גמי רחמים למחילה דסגי בתשובה שהובת בקשת סליחה עם התשובה היא רק ביוה"כ שמצות תשובה היא מדכתיב "הטהרו" כמ"ש, ובקרבנות דיוה"כ פוסק באמת ספ"ב דעבודת יוה"כ כיצד הוא אומר אנא השם חטאתי עויתי ופשעתי לפניך, אנא השם כפר נא לחטאים ולעונות ולפשעים שחטאתי ושעויתי ופשעתי וכו', הרי דבעינן בקשה למחילה בשעת ודוי שזו מעיקר צורת הודוי דיוה"כ כמ"ש, ובפ"ב דתשובה (ה"ז) פוסק "יום הכפורים הוא זמן תשובה לכל ליחיד ולרבים, והוא קץ מחילה וסליחה לישראל לפיכך חייבין הכל לעשות תשובה ולהתודות ביוה"כ, ומצות ודוי יוה"כ שיתחיל מערב היום קודם שיאכל שמה יחגק בסעודה קודם שיתודה ואף על פי וכו' והיכן מתודה יחיד אחר תפלתו, ושליח צבור באמצע תפלתו בברכה רביעית", הרי שמביא בהלכות תשובה חובת ודוי בשמ"ע דיוה"כ, שאין זה רק מסדר התפלה, רק מעיקר צורת הודוי בהאי יומא, שמצותה בשמונה עשרה דוקא שעיקרה בקשת סליחה ומחילה, שביוה"כ הנדוי עם בקשת מחילה קשורים, ורק בתרוייהו מקיימין מצות היום ודו"ק היטב בכ"ז ב).

סימן נח

ראייה וטבילה לקרי ביוה"כ

ס"ס תרי"ג והסכימו לזה כל הפוסקים ע"ש היטב, אבל לע"ד יש לעורר בזה, ונקדים לשון הרמב"ם פ"ג דשביתת עשור

ומצוי מאד שאין פנאי לומר לפני כל נדרי והיינו לפני השקיעה נוסח באריכות כמו תפלה זכה וכדומה, ואו יש לומר נוסח בקיצור, ונראה שנכון לבקש גמי מחילה, ובפרט דלכמה פוסקים (החינוך הרא"ם וכו') מעיקר המצוה גם בכל השנה בבקשת רחמים דוקא, וע"כ יש לדקדק מאד לומר אשמנו עד הסוף וכדעת קצת פוסקים שזהו המצוה, או ע"כ"פ בקיצור "חטאתי עויתי ופשעתי והריני חוזר בתשובה לפניך ומבקש ממך מחילה סליחה וכפרה" ויצא בזה גם להרמב"ן, והקב"ה ברוב רחמי יערה רוח טהרה שנתכפר ונהיה טהורים לפניו ביום הקדוש דיוה"כ.

הנה בזמן הזה בטלה תקנת עזרא ולכאורה פשוט שאסור לטבול ח"ו בעצם יוה"כ, וכן מבואר להדיא בשו"ע

(ב) ובעיקר הדין שביארנו דלמצות תשובה בעלמא סגי לדעת הרמב"ם בחרטה אלעבר וקבלה להבא, ורק ביוה"כ מעיקר חובת היום לבקש רחמים לסליחה ומחילה, וצ"ל דהא דמבואר בגמרא דסגי ביוה"כ אם אומר "אבל אנחנו חטאנו" היינו למצות ודוי, אבל לטהרה צריך עוד תפלה ותחנונים דוקא, ונ"מ הלכה למעשה דלשיטת הרמב"ן מחוייבין מן הדין להתודות אחר סעודה המפסקת לפני כניסת היום, וכן מביא מהתוספתא, והאחרונים מסקי שראוי להתמיר בן ופשיט דכחנת הרמב"ן היא שביוה"כ מצות טהרה וצריכים להקדים לפני כניסת היום והיינו לדין לפני השקיעה צריך תשובה, ומעכשיו צ"ע אי צריך כבר או בקשת רחמים דוקא,

76

(תלכה ג) שפוסק "מי שראה קרי בזמן הזה ביוה"כ אם לח הוא מקנה במפה ודיו ואם יבש הוא או שנתלכלך רוחץ במקומות המלוכלכין לבד ומתפלל, ואסור לו לרוחץ כל גופו או לטבול שאין הטובל בזמן הזה טהור מפני טומאת המת ואין הרחיצה לקרי בזמן הזה אלא מנהג ואין מנהג לבטל את האסור אלא לאסור את המתור ולא אמרו שהרואה קרי ביום הכפורים טובל אלא כשתיקנו טבילה לבעלי קריין, וכבר ביארנו שבטלה תקנה זו" עכ"ל, ודבריו תמוהין מאד, שמבאר טעם הדבר שאין לטבול בזמן הזה הוא מפני שאין הטובל בזמן הזה טהור מפני טומאת מת לכן רחיצה לקרי אינה אלא מנהג בעלמא ולא מהני לבטל דבר האסור, ומשמע מדבריו דאי הטובל בזמן הזה טהור מפני טומאת מת שרי לטבול מפני טומאת קרי, ותמוה אמאי תלי הרמב"ם טעם האיסור מפני שאין הטובל טהור מפני טומאת מת והא אפילו טהור מפני טומאת מת אסור לטבול שכבר בטלה תקנת עזרא, והטבילה לקרי אינה אלא מנהג בעלמא ולא מהני לבטל דבר האסור וצ"ע.

ולע"ד נראה בביאור דבריו, דבאמת עיקר איסור טבילה ביוה"כ אינה אלא מפני דלא מהני כלל, דמצד הטומאה לא נטהר דבלאו הכי טמא טומאת מת החמורה ואי מצד תקנת עזרא הא בטלה, והיום אינו אלא מנהג בעלמא לחסידים ואנשי מעשה שנוהגין בה, ומעולם לא נהגו לזוהר בזה אלא במקום שהרחיזה היתה, אבל במקום שהרחיזה אסורה כמו ביוה"כ לא שייך מנהג, שלא מצינו מנהג אלא לאסור את המתור אבל לא להתיר את האסור, ולכן הטובל ביוה"כ הוה כרוחץ בעלמא ואסור, אבל אם הטבילה מועיל לטהר מטומאה שרי נמי ביוה"כ כיון שאינה רחיצה בעלמא רק מועיל לטהרה אינה רחיצה של תענוג, וכשמטכוון לטהר לא אסרה תורה כלל, והוה כשומרי גינות שעומדים בצואריהם במים ואינם חוששין שאינה רחיצה של תענוג, והכא נמי בטבילת קרי אם מועיל לטהר מטומאה אין בזה איסור כלל, וא"ש דברי הרמב"ם שבזה"ז אסור לטבול דלא מהני הטבילה מידי דבלאו הכי הוא טמא בטומאת מת החמורה והוה כרוחץ בעלמא, אבל בגוונא שטוהור מטומאת מת וטובל שיטהר מטומאת קרי ויהיה מעכשיו טהור לגמרי שרי ביוה"כ אף שבטלה תקנת עזרא.

וא"ש בזה הפסק של כמה אחרונים ומקובלים שהתירו גם

(א) ועיין היטב ברמב"ם סוף הלכות מקואות במעלת המקוה וטבילה, ולדעתו העיקר תלוי בכחנת הלב, וטבל ולא החזיק בכחנת הלב כאלו לא טבל וז"ל "דבר ברור וגלוי שהטומאות וטהרות גזירות הכתוב הן, ואינם מדברים שדעתו של אדם מכרעתו, והרי הן מכלל החוקים, וכן הטבילה מן הטומאות מכלל החוקים הוא, שאין הטומאה טיט או צואה שתעבור במים, אלא גזירת הכתוב היא והדבר תלוי בכחנת הלב, ולפיכך אמרו חכמים טבל ולא החזיק כאלו לא טבל, ואף על פי כן רמז יש בדבר, כשם

בזמן הזה למי שנטמא ר"ל ביום הכפורים לטבול באותו יום כמבואר ב"שדי חמד" ע"ש והדבר תמוה שדבריהם נגד הרמב"ם ונגד דין מפורש בש"ע ס"ס תרי"ג, ונראה שהפוסקים שאסרו, דעתם שהטבילה לא מהני לטהרה דלא שייך טהרה בזמן הזה כיון שבלאו הכי טמאין בטומאת מת, אבל המקובלים פירשו שטבילה מועיל לטהרה גם לנו שטמאים בטומאת מת, ומה עוד שלדעתם אפשר להשיג קדושה רק לאחר שנטהר מטומאה זו א, וא"כ אין סתירה שהפוסקים שפיר אסרו כיון שהטבילה לא מהני לטהרה ואין מנהג הוה כרוחץ בעלמא, אבל לדעת המקובלים שמועיל לטהרה לא גרע משומרי גינות דשרינן להו רחיצה שאינה רחיצה של תענוג, ובזמן האחרון רבים נוהרין בטבילה זו ואינו עוד נחלת יחידים מאנשי מעשה, שגם רבים אפילו מהמון עם התחילו לדקדק בטבילה זו, ואילו אשר מעולם לא יתפללו ח"ו הפלה בטומאת הגוף רק טובלין ליטהר, לכאורה יש לומר שאי הטבילה לטהרה גם הפוסקים מודו דשרי, ואף דאנן מדקדקי לטבול בערב יוה"כ לטהרה שלא להתפלל בטומאה ורוחצין בט' קבין לשיטת הרמ"א אי נטמא ביוה"כ לא נהגנו, דלא עדיפא טבילת יוה"כ מבכל השנה להתיר איסור, וכיון שלא נהגנו לדידהו בתקנת עזרא אין להתיר אם נטמא ביוה"כ.

ומצאתי ראייה ברורה ליסוד דברינו מהשובת רבינו האי גאון (קע"ד) וז"ל "וששאלתם הרואה קרי ביום הכפורים חייב לטבול דתנו רבנן הרואה קרי ביוה"כ יורד וטובל ובערב ישפוש וכן בשאר ימות השנה יטבול משום נקיות, אבל כך ראינו ביום הכפורים אין הדין כן, אבל יש לומר דהיינו בשאר ימים, בזמן שהיה מחנה דכתיב והיה המהיך טהור, וכתיב ויצא מחוץ למחנה ולא יבוא אל תוך המחנה, אבל בזמן שהכל טמאים מטומאה חמורה והיא טומאת מת שהרי אין פרה אדומה מה הנאה יש לבעל קרי לטבילה זו והרי כבר טמא בטומאה חמורה שאי אפשר שלא נגע בעצם המת או בקבר או שנכנס לאהל המת או שנגע בקטנותו במת אף על פי שעברו עליו מאה שנה וטבל בכל מימות שבעולם לא עלתה לו אלא באפר הפרה הלכך אין צריכים בעלי קריין טבילה אלא רחיצה יפה" עכ"ל, הרי מפורש להדיא בדבריו דלכן אין בעל קרי טובל שאין בזה תועלת ולכן דינה כרחיצה בעלמא, ולפי זה כפי מה שתופסים טבילה זו שמתהר ממש, א"כ הנהוג וסובר

שהמכון לבו לטהר כיון שטבל טהור ואף על פי שלא נתחדש בגופו דבר, כך המכון לבו לטהר נפשו מטומאות הנפשות, שהן מחשבות האון ודיעות הרעות, כיון שהסכים בלבו לפרוש מאותן העצות והביא נפשו במי הדעת טהור, הרי הוא אומר וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם מכל טומאותיכם ומכל גלולתכם אטהר אתכם. השם ברחמי הרבים מכל חטא עון ואשמה יטהרנו אמן" — ע"כ דבריו המוזקקים והם מרפא לנפש וקילורין לעינים.

ק"ח

מועדים

יוהכ"פ סימן נח

זמנים

תמיד כן לא הוה כרחיצה בעלמא רק טבילת טהרה ושרי נמי בעצם יום הכפורים.

בתפלתו באמת, ומי שאינו מורה כן בודאי אינו יודע הלכה ברורה עכ"ד.

ונראה עוד ראייה ליסוד זה מדברי המאירי בחיבור התשובה (מאמר ב פרק י"א) דלאחר שהביא דברי הרמב"ם בענין טבילת בעל קרי ביוה"כ מוסיף "דברים אלה נכונים ועומדים על בוריה של הלכה אלא ש"מ כבר שמענו מחכמים גדולים שהיו נוהגין לטבול ולא היתה תפלת יוה"כ חביבה אצלם אלא אם הן בטהרה יתירה אלא שבכל מקום לא היו מורים אלא לעצמן ובצינעא ואלו ואלו לדבר מצוה נתכוונו" הרי דאף שהסכים להלכה כדעת הרמב"ם שאין לטבול לקריו בזמן הזה ביוה"כ, היינו דוקא מפני שבטלה תקנת עזרא ולכן אין חיוב ואין מנהג להזיק את האסור, אבל מי שכוונתו טהורה וטובל כדי להתפלל בטהרה יתירה בלי טומאה היוצא מגופו אין בזה איסור לכ"ע כמו שביארנו, רק לא יטבול בפרהסיא שלא לפרסם הדבר כמבואר בסוף דבריו.

והנה לא מצאתי לו חבר בפוסקים שיריה דלכ"ע שרי, ואדרבה הפוסקים סתמו לאסור בזהו בכל גוונא, ומ"מ הנהוג בצנעא לטבול ואינו מבטל לעולם טבילה זו, לא נוכל למחות בידו שיש להמנהג איזה יסוד ומ"מ למעשה צע"ג.

ובגמרא סוף יומא איתא "הרואה קרי ביוה"כ ידאג כל השנה כולה ואם עלתה לו שנה מובטח לו שהוא בן עולם הבא, אמר רב נחמן בר יצחק תדע שכל העולם כולו רעב והוא שבע, כי אתי רב דימי אמר מפי'ש חיי סגי ומסגי" ע"ש, וכן פסקינן להלכה במחבר בשי"ע (תרט"ו ס"ק ב) "שדו"ג כל השנה ואם עלתה לו מובטח לו שהוא בן עולם הבא" ע"ש, וצ"ע למה הרמב"ם השמיט בזה דברי הגמרא.

ואקדים בפשט הגמרא דלכאורה יש להקשות דהיאך נימא ברואה ביוה"כ שהוא צדיק גמור עד שמובטח לו שהוא בן עולם הבא, אטו הקב"ה משיב"ע צדיקים במה שנטמא אותם בליל יוה"כ, וגם קשה הא דאמרינן שכל העולם רעב והוא שבע, והמוזה אטו משיב"ע עצמו בראייתו ועיין בלבוש ומ"א, אבל פשוט דהגמרא מיירי בדאג דוקא וחזר בתשובה או אמרינן דמובטח לו שהוא בן עולם הבא, אבל אם לא דאג ועלתה לו אינו בן עולם הבא רק אדרבה עליו לדאוג גם עכשיו, וא"ש דברי המ"א ולבוש שם.

והאמת שהגמרא מיירי רק ביחדי סגולה ממש שהראייה בא לעוררם שעליהם לתקן באיזה דבר שחטאו, וכל העולם רעב לידע פסק דינם והוא שבע שיודע שעליו לחזור בתשובה באיזה דבר, ואם ידאג כראוי וימצא מה עליו לתקן ותיקן הוא בן עולם הבא, אבל מי שרגיל בהרהורים או בדברים בטלים וכדומה, הראייה אינו לעוררו מפני קדושתו רק מפני טומאתו, וסימני הגמרא לא מיירי כלל באלו וכיוצא בהם וז"ב, והרמב"ם אין דרכו להביא בחיבורו רמזים כאלו וז"פ.

ועכשיו מצאתי ב"זוהר חי" להגה"ק מקאמארנא וז"ל "ואם אירע לו ח"ו ביום כיפור חייב לטבול מן הדין, אף על פי שמרן ה"בית יוסף" ורמ"א לא פסקו כן, שאני או בימיהם שהספרדים לא טעמו מעולם טעם טבילה להטביל, ולמה יתיר להם ביוה"כ טבילה על חנם, ואף שהמנהג באשכנזים לטבול עכ"פ בערב יוה"כ להתפלל בטהרה, מ"מ לא ראה מרן הרמ"א להתיר כיון שרגיל בכל השנה להתפלל בלי טבילה, ובאמת בתשובת מהרי"ו ומהרי"ל חולקין על זה כיון שנוהגין להתפלל ביוה"כ בטהרה מותרין לטבול, וכן הלכה דלא כרמ"א, וכל זה במי שמתפלל כל השנה בלא טבילה אבל מי שנוהר מלומר שום דבר שבקדושה בלי טבילה פשוט לכל הדיעות מרן הבית יוסף ורמ"א ומהרי"ו ומהרי"ל וכל הראשונים יודו שחייב תיכף לטבול ולא גרע ממי שהולך להקביל פני רבו שהולך עד צוארו במים ומי שרגילו כהות שרוחץ אותם כיון שאינו לשם תענוג, ומכש"כ זה שאיניו כהות ולבו כהה שכל גופו רותת וחושך לו ר"ל שילך לטבול תיכף כדי להקביל פני השכינה

סימן נט

ביאור באיסור רוק ביוה"כ

מרן הגרי"ז זצ"ל דקדקו והחמירו מאד לעצמם שלא לבלוע רוק ביום הכפורים שחששו מאד לשיטת האוסרים, והגה"ק ה"התם סופר" זצ"ל מהמיר בליל יוה"כ שיש עדיין טעם אוכלין בפיה, ודבר נפלא מצינו בחידושו על סוגיות (נדפס בירושלים שנת תרנ"ג) שמפרש שבאכילה ערב יוה"כ מקיים

ביוה"כ קיימ"ל דחצי שיעור אסור מה"ת, ומ"מ לבלוע רוק בעלמא אין נוהרין, והמ"א ס"ס תקס"ו מביא דהאגודה מתיר ובב"ח משמע קצת דאסור לכתחילה ע"ש (ולפנינו בב"ח מתיר), ויש יחידיים שנוהגין להחמיר, וכפי הנשמע הגאון רבי חיים מברסיק זצ"ל וכן ראינו מכנה ה"ה